

Civilsamhället och Folkhälsan

Program för utveckling av det halländska
civilsamhället

Antaget av Centerpartiet Hallands
distriktsstyrelse

2021-12-06

Centerpartiet

Inledning

Förr talade vi i Sverige om folkrörelsepolitik. Under 2000-talet har begreppet "folkrörelse" allt oftare ersatts med "civilsamhälle". Civilsamhället är en bredare benämning och omfattar alla de organisationer som existerar utanför näringsliv och det offentliga. Genom föreningar, samfund, stiftelser, sociala företag och andra mer eller mindre formella organisationsformer verkar civilsamhället inom många och vitt skilda områden.

I detta program tittar vi, under fyra huvudrubriker, närmare på hur vi genom aktiv, liberal politik kan stödja fyra områden där civilsamhälle och folkhälsa kopplas ihop; Idrottsrörelse, Kultur, Vård och Omsorg samt Trygghetsskapande Arbete. I det avslutande avsnittet sammanfattar vi i några breda politiska punkter hur Centerpartiet vill stärka civilsamhället i Halland och Sverige.

Civilsamhället definieras enligt Sveriges riksdag som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen.

(En politik för det civila samhället Prop. 2009/10:55)

Bildningsförbund, pensionärsföreningar, idrotts- och kulturorganisationer arbetar för bildning, folkhälsa, minskad ensamhet, en aktiv fritid och mycket annat som är själva grunden för att många av oss skall känna meningsfullhet i tillvaron. Halland behöver ett livskraftigt civilsamhälle för att dess invånare skall må bra och för att bli Sveriges grönaste tillväxtregion.

Idrott, levnadsvanor och folkhälsa

Folkhälsa

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse, med 3 miljoner medlemmar. Idrott, motion och friluftsliv bidrar till att människor utvecklas fysiskt, psykiskt, socialt och kulturellt. Där finns föreningsgemenskap, trygg miljö och samhörighet samt positiva sociala värden.

Idrott, rörelse, kosthållning och andra levnadsvanor är sätt att uttrycka individualitet och kan ha många positiva effekter på folkhälsan. Glädje och livslust finns ofta i gemenskapen inom folkrörelserna.

Hälsofrämjande aktiviteter möjliggör andra mål i livet än bara en god hälsa, de är medel för att kunna leva ett gott liv. God folkhälsa handlar om hela livet. Sunda levnadsvanor kan grundläggas i ungdomen, men kan också väljas senare i livet. Idrott, motion och friluftsliv kan innebära livslångt engagemang.

Bra mat, måttliga dryckesvanor och fysisk aktivitet förebygger ohälsa

I Sverige är tillgängligheten till mat och dryck mycket hög vilket kan medföra att den individuella hälsan blir lidande i ett alltmer stillasittande samhälle. Övervikt, hög alkoholkonsumtion och stillasittande ökar risken för ohälsa som exempelvis cancer, hjärt-kärlsjukdom, diabetes och psykiska besvär. Medberoende till mat- och alkoholberoende påverkar på individuell nivå, men har också stor samhällspåverkan.

Mer än hälften av svenskarna är överviktiga och 15% har fetma enligt Folkhälsomyndigheten.

10% av landets vuxna är högkonsumenter av alkohol och vi förlorar 80 000 friska levnadsår varje år p.g.a. alkoholkonsumtionen enligt CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)

Rörelse ger ökad hälsa, men bara 20 % i Sverige är tillräckligt fysiskt aktiva, och stillasittandet ökar. Utbildningsnivå, etnicitet och socioekonomi påverkar om fysiska aktiviteter blir av. Det är prioriterat att nå utanförskapsgrupper för att främja en god folkhälsa.

Dåliga levnadsvanor är problematiskt för den enskilde och det belastar vården. Här finns en stor potential för folkhälsoarbetet.

Vi kan välja och påverka vår hälsa och har därför ett stort eget ansvar. Goda levnadsvanor förebygger sjukdom. Om fler håller sig friska längre kan människor leva sina liv på de sätt de önskar

samtidigt som vården avlastas.

Att följa ett hälsosamt leverne, t ex att vara rökfri, motionera, äta hälsosamt och dricka måttligt med alkohol kan öka livskvalitet och livslängd med många år.

Centerpartiet vill:

- prioritera förebyggande hälsoinsatser genom stöd till ideella organisationer som arbetar med folkhälsa exempelvis idrottsrörelsen och livsstilsföretag.
- utöka antalet genomförda hälsosamtal till att omfatta yngre åldersgrupper.
- ge ökade möjligheter för civilsamhällets folkhälsoarbete genom samarbete med skola och arbetsgivare.
- ge utökat stöd till föreningars insatser som gynnar den fysiska och den psykiska hälsan.
- stimulera till sunda mat- och dryckesvanor samt konsumtionsmönster genom att, tillsammans med civilsamhället, upprätta ett program för folkbildningsarbete i skola, på arbetsplatser och vårdinrättningar.
- lyfta friluftslivets värde för hälsa och välmående och verka för god tillgång till friluftsområden för alla länets invånare.
- Att större resurser avsätts till aktivitets- och träningsgrupper för ungdomar med olika typer av problematik, t.ex. hemmasittande.

Kulturen och folkhälsa

Stärk kulturen för ökad social hållbarhet

Kulturen med sin bredd och spets av ideella och professionella aktörer bidrar till människors utveckling och förståelse av sig själva, andra och samhället. Politiker skapar förutsättningar och sakkunniga tar de konstnärliga besluten inom principen en armlängds avstånd. Det är så ett fritt konstnärligt skapande kan fortleva. Oavsett om det handlar om körsång och amatörteater eller professionella kulturskapare, bidrar kulturen till välbefinnande och förebygger ohälsa. Folkbildning måste innefatta allt från bevarandet av kulturmiljöer och kulturhistoria till att få en öppenhet och ökad kunskap när det gäller nya kulturyttringar. Kulturen ska vara tillgänglig så att alla kan ta del av den och även skapa själva.

I Halland finns det goda förutsättningar och ett brett utbud av aktiviteter och föreställningar. Det finns kulturskola i alla kommunerna och skolbarn möter professionella kulturskapare genom föreställningar och skapande skola. Studieförbunden har studiecirkel och öppna arrangemang för alla åldrar. Med fler mobila föreställningar som inte kräver kulisser och avancerad rekvisita och mer digitalisering ökar tillgängligheten även på landsbygden.

Civilsamhällets roll för en bättre folkhälsa genom kultur

Skolor behöver bättre förutsättningar för att nyttja de erbjudanden som finns. Centerpartiet vill att barn ska få fler möten med professionella kulturarbetare. Det behöver finnas en långsiktighet i ekonomiska stöd så att skolor och kulturarbetare kan känna sig trygga i sin planering. Mer samarbeten mellan professionella och ideella ska kunna ske utan att föreningsstöd minskas. Hinder som långa avstånd och ensamhet kan göra att många som är intresserade ändå inte går på de föreställningar som ges. En publikförening kan sprida information, öka intresset, minska ensamhet och förmedla kontakt mellan personer som vill köra och åka med. Fler arbetstillfällen inom kulturområdet ger bättre förutsättningar för kulturskapare att försörja sig. Detta bidrar till att Halland utvecklas till en region känd för sitt konst- och kulturliv.

Idéburet Offentligt Partnerskap, IOP är ett samarbete med social inriktning mellan kommun eller region och ideell verksamhet. Organisationer inom den idéburna sektorn ska kunna jobba med entreprenörskap för kulturarbetare eller bedriva kulturverksamhet för att hjälpa människor som står långt från arbetsmarknaden. Det kan också handla om att möta efterfrågan på kultur på recept och kulturunderstödd rehabilitering. Inom föreningslivet skapar många sina nätverk och det leder ofta till ett första jobb. Kultur är bra för hälsan oavsett vilken bakgrund en människa har. Centerpartiet vill tillgängliggöra kulturen genom föreningslivet för en bättre folkhälsa. Här behövs riktlinjer för att ideella organisationer ska kunna skriva avtal med kommunerna i Halland.

Digitaliseringen innebär att konserter och teaterföreställningar kan visas för publik på annan ort. De nya digitala lösningarna medger interaktioner mellan både deltagare i publiken och mellan publik och skådespelare/musiker. Här finns det ekonomiska hinder för exempelvis bygdegårdsföreningar som har en begränsad budget. Motsättningen ligger i att aktiva inom föreningsliv och kulturområdet anser att tekniken finns där, det är bara att koppla på, men företagen som har möjliggjort tekniken vill ha betalt. Jämför med att någon inte vill betala bussbiljetten för att bussen körs ändå. Här behövs en politisk diskussion om hur behovet ser ut och i slutänden någon form av subvention om föreningar ska kunna utveckla sin verksamhet med hjälp av denna nya teknik.

Centerpartiet vill:

- verka för att kulturskolans utbud når fler barn från olika samhällsgrupper.
- verka för att kulturskolans utbud finns på fler orter.
- få större långsiktighet i befintligt ekonomiskt stöd, indexuppräknat så att det inte blir osynliga minskningar.
- möjliggöra samarbeten mellan ideella och professionella aktörer inom kulturområdet.
- säkerställa att idéburna organisationer kan få kommunalt stöd.
- skapa riktlinjer för IOP för att utveckla koncepten kultur på recept och kulturunderstödd rehabilitering.
- se ökad digitalisering inom kulturskolan
- ge stöd till föreningar som vill digitalisera sina samlingslokaler.
- stödja publikföreningar som organiserar samåkning till kulturarrangemang.
- lägga vikt vid civilsamhällets lokalbehov vid offentlig planering av övningslokaler, idrottshallar och sammankomstlokaler.

Vård, omsorg och civilsamhället

Civilsamhället som aktör inom vård och omsorg

Centerpartiet vill ge kraft åt varje människa. Vi litar på människans vilja att engagera sig och förmågan att göra gott. Civilsamhället är redan idag en viktig aktör inom vård och omsorg. Röda korset, kvinnojourer, ungdomsjourer och andra ideella föreningar gör ett ovärderligt arbete för bättre hälsa i Halland, fysiskt såväl som psykiskt. Idéburen sektor arbetar utan vinstsyfte och överskottet återinvesteras i verksamheten.

Ett hinder för civilsamhället att ta en större roll inom vård och omsorg är att ideella föreningar har svårt att delta i upphandlingar. Upphandlingarna kräver ekonomiska muskler som de flesta ideella föreningarna saknar och därmed blir de uteslutna. Offentliga sektorn kan använda kvalitetsstyrda upphandlingar som inkluderar civilsamhället.

En policy för idéburet och offentligt partnerskap (IOP) är ett utmärkt alternativ för upphandlingar. Då kan flera kan delta i vård- och omsorgsarbete och bedriva det tillsammans. IOP bör pågå under flera år. Ett gott exempel är "Doula &

Kulturtolk i Halland”, ett projekt där utrikesfödda kvinnor utbildades till stödpersoner till kvinnor som ska föda.

Civilsamhället och folkhälsa som incitament för att fördröja vårdinträdet

Med minskad byråkrati kan civilsamhället släppas in för att ta en frivillig roll inom vården. En vidgad syn på professionalism för vissa moment gör att frivilliga kan bidra till vårdarbete. Enkla sysslor behöver inte göras av utbildad sjukvårdspersonal: kamma håret, läsa tidning, samtala och lyssna. Civilsamhället bör ses som ett komplement till den offentliga och den privata vården.

De 5 viktigaste anledningarna att engagera sig ideellt

*Stödja och hjälpa andra
Göra en konkret insats
Påverka samhället i en positiv riktning
Känna mer meningsfullhet i livet
Utvecklas som person/lära mig saker*

(enl. Volontärbarometern 2021)

Olika verksamheter såsom förskola och äldreboende kan samordnas med tex. studentbostäder. I Holland finns det studentbostäder i samma byggnad som äldreboende. Studenterna bor gratis mot att de utför vissa uppgifter på äldreboendet.

Civilsamhällets roll för att förebygga ohälsa bland barn, unga, vuxna och seniorer

Sjukvården är fortfarande ojämnställd. Kvinnors sjukdomssymtom skiljer sig ofta från mäns sjukdomssymtom vilket leder till att kvinnor inte alltid får samma förutsättningar för sjukvård som män. Genom samverkan med civilsamhället kan man göra riktade satsningar som bidrar till bättre kvinnohälsa. Kvinnojouren och ungdomsjouren är nödvändiga i kampen mot mäns våld mot kvinnor samt psykisk ohälsa. Ideella organisationer kan avlasta för anhörigvårdgivares arbete. I Centerpartiet Hallands program *En Väg In* föreslås civilsamhället bistå i Grön rehab (rehabilitering med inslag av natur och trädgård) genom föreningsengagemang: ridklubbar, trädgårdsföreningar, idrottsföreningar mm.

Välfärdssystemet i Sverige är huvudsakligen uppbyggt på den offentliga grunden vilket gör det svårt att jämföra med tex Tyskland där civilsamhället spelar en mycket större roll i vård och omsorg. Svenska vården står bra i internationella jämförelser. Men systemet skapar passivitet – invånarna förväntar sig att det offentliga ska ta ansvar och lösa vårdbehoven, till exempel att ta hand om våra gamla.

Civilsamhället ska vara en samarbetspartner och ett viktigt komplement utan att ta över ansvaret för välfärdssystemet. Civilsamhället kan bidra till en bättre livskvalité för många människor och ge en guldkant till deras tillvaro.

Centerpartiet vill:

- underlätta för civilsamhället att delta i offentliga upphandlingar.

- skapa fler Idéburna och offentliga partnerskap (IOP) mellan idéburen sektor, kommuner, regionen och Länsstyrelsen.
- säkerställa långsiktiga satsningar på kvinnojourer och ungdomsjourer.
- skapa fler samarbeten mellan civilsamhället och den offentliga vården och omsorgen.
- organisera samverkan med unga och gamla på gemensamma boenden och mötesplatser.
- stöda volontärverksamhet som engagerar sig i att motverka ensamhet.

Trygghet ger välmående

Civilsamhällets ökar medborgarnas trygghet

I en väl fungerande demokrati med samhällstyrda regelverk skapas grundförutsättningarna för de enskildas säkerhet och trygghet. Bredvid det samhällsstyrda ansvaret finns den idéburna sektorn som viktigt komplement med ett attraktivt utbud av mjuka och okomplicerade insatser nära dem som drabbats av missöden, olyckor eller brott.

Sektorn har stor betydelse för sammanhållningen inom nationen, inom föreningar, inom sociala aktiviteter och inom grannskapsrelationer, där människor kan känna sig nära varandra. Sektorn bidrar därför mycket till att den enskilde kan hitta känslan av bekräftelse, tillit och trygghet.

Trygghet kan skapas på olika sätt och för olika delar av samhället. Det allmänna har till exempel ansvar för ekonomisk trygghet och lagföljksamhet men når inte alla som är utsatta eller behöver stöd. Därför behöver de enskildas behov ibland kompletteras med insatser från aktörer inom civilsamhället. Det finns många som har behov av att bli bekräftade som individer i stället för att bara bli räknade, kategoriserade och avhandlade som t ex ett personnummer inom socialtjänsten.

Exempel på trygghetsskapande verksamheter är studieförbunden, kyrkliga samfund, sociala jourverksamheter, nattvandringar, arbetsskapande verksamheter, fackföreningar, men även stora ideella organisationer som Röda Korset. Nyare organisationer som t.ex. "Missing People" har utvecklat nya internetbaserade kanaler och blir allt viktigare i nya roller och för nya uppgifter.

Valfrihet är en annan viktig del som stärker individen: Att veta om att det finns alternativ till offentlig vård och skola kan ge många en trygghetskänsla, oavsett om man använder sig av alternativen eller inte.

Trygghet associeras oftast med trygghet mot kriminalitet och våld. Inom detta område har civilsamhället en viktig roll att fylla vad gäller konkret och snabb hjälp till dem som utsatts för våld och förtryck eller som lever i en oviss tillvaro. Den ideella sektorn kan ofta starta upp en snabb krisberedskap och samla frivilliga insatser, som många gånger är överlägsna institutionella åtgärder. Bra exempel på detta är kvinnojourer, natthärbärgen åt hemlösa och matutdelning. Trygghet kan också minska överkonsumtion av läkemedel.

Centerpartiet vill:

- Att förutsättningarna för civilsamhällets trygghetsskapande organisationer förbättras genom ökat ekonomiskt stöd från det allmänna, men även genom att organisationerna omnämns och uppmuntras samt bjuds in till samarbeten med andra samhällsaktörer.
- Att civilsamhällets aktörer inbjuds till att bli aktiva inom nya samhällssektorer, t ex inom vård och omsorg genom non-profit företagsetableringar. Centerpartiet vill se en ökad valfrihet genom ett ökat utbud från civilsamhället.
- Att den samhälleliga organisationen för krisberedskap utvecklas till att etablera nära band till civilsamhällets aktörer, som snabbt och obyråkratiskt kan kraftsamla mänskliga resurser för att lösa akuta problemställningar.

Civilsamhället – jobbskapare och demokrativäktare

Ideella insatser är grunden men betalda jobb kan bli fler

I Sverige byggs civilsamhället i stor utsträckning upp på ideellt arbete från många individer. Undersökningar visar att svenskarnas ideella engagemang har ökat något under de senaste 20 åren. De som är anställda i civilsamhället är däremot färre här än i de flesta länder. Det tyder på att det finns en möjlighet för den idéburna sektorn att expandera och att skapa arbetstillfällen. Idéburna organisationer bör i större utsträckning kunna bidra till att öka utbudet och komplettera det offentliga inom områden som kultur, utbildning, omsorg, friskvård och vård.

Kriser och anti-demokratiska trender aktiverar civilsamhället

Samhällskriser aktiverar civilsamhället. Under både flyktingkrisen 2015 och coronapandemin så har hjälporganisationer varit mycket aktiva med stöd till utsatta. Många upplever också en demokratins kris i Sverige, Europa och världen. Många internationella non governmental organisations (NGO), är aktiva inom områden för stärkta demokratier och mänskliga rättigheter.

Civilsamhället har också en stor och växande uppgift, att ta vara på den enskildes intressen gentemot stat och marknad. Det sker i både liten och stor skala. Exempel kan var ett lokalsamhälle som organiserar sig mot oönskad och kanske onödig exploatering av naturresurser. På global nivå arbetar organisationer för att begränsa företags och staters nyttjande av personliga data på internet och mycket annat som kan försvaga individens ställning och inskränka mänskliga rättigheter.

Civilsamhället behöver stärkas för att klara framtidens utmaningar

Inom civilsamhället finner vi organisationer som kompletterar och förstärker det offentligas arbete för välfärd, bistånd, bildning, forskning och hälsa. Många av dessa organisationer får ekonomiskt stöd från våra skattepengar. Trots det behandlas de inte alltid som den resurs de är för samhället. Civilsamhället har inte samma status som näringslivet inom utbildningsväsendet och offentliga resurser som erbjuds näringslivet, t.ex. utvecklingsstöd och forskningsanslag är inte alltid tillgängliga för civilsamhället. En djupare samverkan mellan det offentliga och civilsamhället är en möjlighet som måste utnyttjas för att vi skall klara framtidens behov inom t.ex. vård och omsorg.

Centerpartiet vill:

- Bredda avdragsrätten för gåvor till ideella organisationer så att fler typer av organisationer omfattas och också höja avdragsbeloppen.
- Utveckla lärandet om civilsamhället vid grund-, gymnasie- och folkhögskolor.
- Göra civilsamhällesvetenskap till ett eget akademiskt område vid svenska högskolor, för ämnesinriktad examen och forskning.